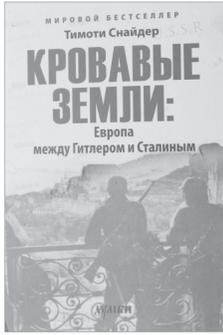

ВІДВЕРТА РОЗМОВА

ТІМОТІ СНАЙДЕР ПЕРЕДБАЧИВ РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ

Книжка «Криваві землі» Тімоті Снайдера, професора історії Ельського університету (США) – світовий бестселер. Київське видавництво «Дупліби», яке очолює відомий письменник, доктор історичних наук Марина Гримич, видало цю унікальну книгу за сприяння Посольства США в Україні.

Українських територій. Причому свій сенсаційний прогноз, котрий, на жаль, став реальністю, він зробив винятково на основі власних знань та висновків щодо імперського тоталітаризму й шовінізму – панівної ідеології Російської Федерації, що, по суті, не надто змінилася з радянських часів.

не мало хорошого». Це – про тирана, котрий закатавав десятки мільйонів невинних, мирних громадян...

Тому й не дивно, що в Росії так і не наважилися надрукувати знамениту книжку Тімоті Снайдера, яка має вже 29 видань і перекладена 26-ма мовами світу, зокрема українською. Тож російською мовою «Криваві землі» вперше видано саме в Україні – для російськомовних співвітчизників, котрі хочуть знати правду.

Презентація відбулася в Чернігівській обласній універсальній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка. Гостей із Києва представила її директор Інна Аліфренко. До Чернігова приїхали директор видавництва «Дупліби» Марина Гримич та її колеги – кандидати історичних наук Олена Браченко і Оксана Овсюк.

Книжка блискучого історика й оповідача Тімоті Снайдера «Криваві землі: Європа між Гтлером та Сталіним» присвячена трагічним сторінкам історії Східної Європи: це – український Голодомор; і масові сталінські репресії, Голокост, розстріли фашистами мирних мешканців унаслідок так званих «антипартизанських операцій», катування й жорстоке знищення військовополонених, повнені етнічної чистки...

Дві тоталітарні системи скоювали однакові злочини водночас, в одних і тих же місцях, сприяючи одна одній та провоюючи одна одну, аргументовано доводить автор дослідження. Цікаво, що, створюючи книжку, відомий історик користувався європейськими першоджерелами, тобто мовами оригіналів. А на назву книги автора надихнули рядки з вірша Анни Ахматової «Не бывать тебе в живых», написаного в 1921 році після арешту її чоловіка – відомого поета Миколи Гумілова: «Любит, любит кровушку / Русская земля». А сам текст «Кривавих земель», який виходив протягом п'ятнадцяти років (у США книжка вийшла у 2010-му), написаний під впливом трагічної долі й геніальних творів Василя Гросмана – видатного українського письменника, єврея за національністю, завдяки яким Тімоті Снайдер зумів усвідомити, що нацистський та радянський терор справді мали багато спільного і стали жалюивою трагедією всього людства.

«Криваві землі» отримали найпрестижніші літературні нагороди світу, стали «Книжками року» в багатьох країнах. Додамо, що Тімоті Снайдер – дійс-

ний член авторитетної академії «Інституту гуманітарних наук». У 1997-му він захистив докторську дисертацію в Оксфордському університеті. Також мав академічну стипендію в Гарвардському університеті. Близько десяти років вів у Європі, читає десятки європейськими мовами. Українською «Криваві землі» надрукувало київське видавництво «Грані-Т» в 2011 році (перекладачі М. Климчук та П. Грицак). У 2016-му книжку буде перевидано українською.

Марина Гримич – не тільки авторитетний науковець і видавець, а й популярна українська письменниця. Цього разу вона привезла до Чернігова і власні книжки, зокрема захоплюючу повість «Вуле ву чайок, мсьє?» (рекомендуємо всім шанувальникам сучасної української літератури) та ошатну документальну книгу «Бранзолія» про життя української діаспори у Бразилії.

У залі були письменники, науковці, викладачі та студенти чернігівських вузів, члени Міжнародної літературно-мистецької Академії України.

Взагалі, як на мене, це одна з кращих імпрез, які відбулися в Чернігові цього року.

Сергій ДЗЮБА

ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Коцюбинський – сонцепоклонник, імпресіоніст, митець, який оспілював красу, природу та життя. Таким ми знаємо цього видатного письменника ще зі шкільних років. Однак у його творчості є багато незбагненого і не повсяденного досі літературознавцям. Прочитати Михайла Коцюбинського по-новому, пояснити ті ідеї та передчуття, що були співзвучні з ідеями європейських митців і філософів початку двадцятого століття спробував професор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, доктор філологічних наук Олександр КУВАЛЬЧУК. Неодовго в Чернігівському музеї-заповіднику Михайла Коцюбинського він презентував свою монографію «Візуальне у творчості Коцюбинського», видану в Ніжині цього року.

Презентація відбулася у рамках святкування 80-річчя відкриття музею, адже саме 8 листопада 1935 року перші відвідувачі переступили його поріг. На зустріч із професором прийшли студенти, а також численні його учні, випус-

«Вони добре знали один одного й поглядали один на одного. Вининичено зумів дати зріз сучасності. І він багатом в чому пішов зі своїм часом. А Коцюбинський писав про вінні проблеми. Ті, до яких ми нині тільки починаємо добиратися», – зауважив він.

Про попередні роботи Олександра Герасимовича Ковальчука і його становлення як науковця розповів декан філологічного факультету НДУ імені Миколи Гоголя Олександр Забарний.

«Його шлях у науку не був прогнозованим. Народився Олександр Герасимович на Слобожанщині, в сім'ї вчителів, де все мало бути за розкладом: він мусив гарно вчи-

ма Рильського, художня деталь у творчості Довженка, український повенний роман, проза письменників української діаспори, Володимир Винниченко, тепер – Коцюбинський. Олександр Ковальчук чин не вперше заявив світу про українського Гоголя, написавши монографію «Гоголь: буття і страх». Став автором підручника з української літератури для учнів 11 класу, який пережив 12 видань, увів у літературознавчий обіг поняття «роман-мартиролог».

Книга Олександра Ковальчука про Коцюбинського, напевне, не для широкого загалу. Вона занадто складна для пересічного читача. Його дослідження, що перебувають на межі літератури, культурології, психоаналізу та філософії, цікаві будуть інтелектуалам, закоханим у слово.

«Є різниця у поняттях «дивитися» і «бачити», – пише він. Коцюбинський у Ковальчука – візуал. Він засвоює та передає досвід перш за все через зорові образи. При цьому його візуальний досвід завжди перебуває у процесі становлення. У перших, народнических творах митець світ уже пізнає, образи знайомі, шаблонні, типові. Але далі, вже в дитячих оповіданнях, з'являються складні, свіжі й динамічні картини крику, смерті та страждань науковець пояснює враженням митця від трагічних подій початку двадцятого століття.

«Земля одягнена в камінь і залізо, де все отруєне смором, що струє з вікон будинків, де на зміну святій тиші приходять скрегіт фабрик і грим коліс, де, зрештою, чується ревіння самої людини, яка приречена так виражати свої емоції, спричинені болем, радістю. Таким бачить світ герой Коцюбинського, від якого тікає, в якому жити не може...» – розповідає автор монографії під час презентації.

У творчості письменника Олександра Герасимовича побачити багато незбагненого, багато запитань, які поки залишаються без відповіді. «Загадки Коцюбинського лишаються. Я чесно поставив запитання, і мені здається, що ми лише стали на шлях нового пізнання письменника», – зауважив він.

Вікторія ГАВРИК

Бачу – отже, існую...

книжки Ніжинського університету, серед яких – викладачі-філологи, науковці, журналісти, вчителі.

«Ми погано себе знаємо. Таке враження, що інші знають нас краще, ніж ми самі. Щоб дослідити українську періодику 90-х років, нам потрібно їхати в бібліотеки не в Україні, а в Польщі, бо там осяли практично всі наші видання. Наклади Жадана і Андруховича не сумнір у Польщі й у нас... Ми зазіпніло починаємо рухатися до Європи. І рухаємося з величезним багажем велич української культури, якого недобачили. Хоча й дуже багато сигналізуєш», – почав свою розповідь професор Олександр Ковальчук.

Як приклад двох постатей митців європейського рівня науковець згадав Володимира Винниченка та Михайла Коцюбинського.

Візуальне у творчості М. Коцюбинського

тися, все встигати, не бешкетувати. Можливо, через це зрів отой протест, прагнення розірвати коло обов'язків, які оточували хлопця. І він після семи класів вступає у будівельний технікум. Закінчивши його успішно, працює на будовах Києва. Випадково, ремонтуючи щось на трасі Москва-Київ, заїжджає до Ніжина. І стає на однієї з Гоголівських курортів. Усе, далі й розповідати не буду...»

Після закінчення університету Олександр Ковальчук певний час працює на кафедрі української мови, захищає кандидатську дисертацію і переходить на кафедру літератури. Згодом багато років поспіль очолює її. Працював науковець завжди з тими текстами та письменниками, які були йому цікаві. Поеми Макси-

євиди. У подальших творах формується філософія митя, з'являються елементи сюрреалізму та експресіонізму. Страшні картини крику, смерті та страждань науковець пояснює враженням митця від трагічних подій початку двадцятого століття.

«Земля одягнена в камінь і залізо, де все отруєне смором, що струє з вікон будинків, де на зміну святій тиші приходять скрегіт фабрик і грим коліс, де, зрештою, чується ревіння самої людини, яка приречена так виражати свої емоції, спричинені болем, радістю. Таким бачить світ герой Коцюбинського, від якого тікає, в якому жити не може...» – розповідає автор монографії під час презентації.

У творчості письменника Олександра Герасимовича побачити багато незбагненого, багато запитань, які поки залишаються без відповіді. «Загадки Коцюбинського лишаються. Я чесно поставив запитання, і мені здається, що ми лише стали на шлях нового пізнання письменника», – зауважив він.

БУВАЛЬЩИНА

Перших двох років свого життя Артем не пам'ятав. Відзнятий реальність від павутиння сновидін він навчився відносно недавно – на третьому році життя. Цей рік ознаменувався для малого пошуками відповіді на єдине, але доволі непросте запитання: хто хто жінка, яка щоранку приходила до нього перед тим як мама іде на роботу? В один і той же час – о пів на восьму. Іноді раніше. Пізніше – ніколи.

ма рідко буває, і на комоді в кімнаті батька стояв величезний дерев'яний корабель – «Наутліус». Мабуть, так називається судно, на якому його батько – капітан.

Дівчина, котра приходила до Артема, навчалася в тому ж університеті, де його мама мучила студентів курсом історії

«Ні, не варто так казати про маму Артема», – подумала Аня. Зовсім іншою людиною для неї був батько хлопця. Сергій Петрович – ерудований, з почуттям гумору і вирізнявся неабиякою вродою. Він подібався Ані. Вона йому симпатизувала. Але не більше. Аня була порядною дівчиною, і поганих думок у її голові не виникало. Як-що коли й з'являлася яка безглузда думка, дівчина тут же її викидала з голови.

Аня і обіцяла, Аня прийшла раніше. Антоніна Юрїєвна вже нервово тупцювала біля дверей.

«Ано, скільки тебе можна чекати?! Я ж просила – прийди раніше.

– Так я ж і...

– Не забудь після обіду з ним погуляти. Якщо з холодильнику не залишилося молока, купиш. Я побігла.

– З ним? Це вона так про рідного сина? Не знає, чи з молока... Яка ж із тебе мати? Науковий робот.

День мінув просто чудово. Артемко, як завжди, поведився добре. Погуляти в парку, зайшли на каруселі, потім купили солодкої вати (хлопчина пообіцяв не говорити мамі). Стовідсотково отримали б за це на горіж, якби дізналася. Меґера. Боже... Аня зловила себе на тому, що вже дозволяє в думках висловлюватися про Антоніну Юрїєвну наче про якусь...

– Ні, так не повинно бути. Хай там як, але я не маю права так думати про маму Артема. До того ж вона мені гроші платить, – сама до себе тихенько промовила дівчина.

Вечір непомітно, але впевнено захопив місто. Один за одним запалювалися квадратники у багатопверхівці, що навпроти. Аня з вікна дивилася на людей, котрі заходили до під'їзду. Серед них не було мамі Артема. Хоча вона вже повинна була повернутися. Казала – не пізніше п'ятої. А вже майже сьома. Внизу підлітки жлутили пиво й курили. Через відчинену на кухні квартиру залітали слова, від яких у Ані вуха з'янули. Зачинила. Та і прохолодно вже. Артем після насиченого дня заснув. Його мама не з'являлася. Після вечірнього випуску «ТСН» Аня вирішила подзвонити Антоніні Юрїєвні на мобільний. Вітім, слухавки нікто не брав. Дивно.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Так, звісно, Антоніно Юрїєвно.

– До побачення.

– Чомусь оте холодне «до побачення», яке Аня чула щовечора, так зачепило. Але вона звикала почуватися приниженою в цій сім'ї. Ні, не в сім'ї – принижувала її тільки...

таке слово погане дівчині напросилося... «Ні, не варто так казати про маму Артема», – подумала Аня. Зовсім іншою людиною для неї був батько хлопця. Сергій Петрович – ерудований, з почуттям гумору і вирізнявся неабиякою вродою. Він подібався Ані. Вона йому симпатизувала. Але не більше. Аня була порядною дівчиною, і поганих думок у її голові не виникало. Як-що коли й з'являлася яка безглузда думка, дівчина тут же її викидала з голови.

Аня і обіцяла, Аня прийшла раніше. Антоніна Юрїєвна вже нервово тупцювала біля дверей.

«Ано, скільки тебе можна чекати?! Я ж просила – прийди раніше.

– Так я ж і...

– Не забудь після обіду з ним погуляти. Якщо з холодильнику не залишилося молока, купиш. Я побігла.

– З ним? Це вона так про рідного сина? Не знає, чи з молока... Яка ж із тебе мати? Науковий робот.

День мінув просто чудово. Артемко, як завжди, поведився добре. Погуляти в парку, зайшли на каруселі, потім купили солодкої вати (хлопчина пообіцяв не говорити мамі). Стовідсотково отримали б за це на горіж, якби дізналася. Меґера. Боже... Аня зловила себе на тому, що вже дозволяє в думках висловлюватися про Антоніну Юрїєвну наче про якусь...

– Ні, так не повинно бути. Хай там як, але я не маю права так думати про маму Артема. До того ж вона мені гроші платить, – сама до себе тихенько промовила дівчина.

Вечір непомітно, але впевнено захопив місто. Один за одним запалювалися квадратники у багатопверхівці, що навпроти. Аня з вікна дивилася на людей, котрі заходили до під'їзду. Серед них не було мамі Артема. Хоча вона вже повинна була повернутися. Казала – не пізніше п'ятої. А вже майже сьома. Внизу підлітки жлутили пиво й курили. Через відчинену на кухні квартиру залітали слова, від яких у Ані вуха з'янули. Зачинила. Та і прохолодно вже. Артем після насиченого дня заснув. Його мама не з'являлася. Після вечірнього випуску «ТСН» Аня вирішила подзвонити Антоніні Юрїєвні на мобільний. Вітім, слухавки нікто не брав. Дивно.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

– Ма-ммма...

Жінці це дуже не сподобалося. Вона роздратовано кинула:

– Яка вона тобі мама? Я твоя мама! Ано, завтра прийди, будь ласка, трохи раніше, у мене відраженення до Батуріна. Зможеш затриматися довше, ніж завжди? Я дополачу.

СЕРЕД КНИГ

Анатолій Гризун. Перстень-Зодіак. Суми: ВВП «Мрія-1», 2014. – 162 с.

Для мене місто Суми в поетичному сенсі – то, насамперед, вірші Анатолія Гризуна. Маю і першу його збірку «Десниця», і другу «Розкрилля», що вийшли в Харкові сорок з гаком років тому. З тих пір крутиться у пам'яті строфа:

«Прийде щось на зміну Інтернету...»

Волошки в житті пурхають по-риб'ячи, Та спільним серпцем місяць поколює, А я собі розгуюлю, порівнюючи Із дідовими вусами колюєся.

Книжка «Перстень-Зодіак» – уже одинадцята у творчому доробку поета. Окрім того він автор монографії «Поетизація концептуальної думки» та «Поетизація багатозначних підтекстів», у його перекладі вийшла «Антологія фізичної поезії» (у співавторстві з Юрієм Жуктенком). Виступає також як критик, літературознавець і драматург.

Анатолій Гризун – перш за все поет книжний (у найкращому розумінні цього слова). Бо саме ж у книжкових джерелах знаходиш сконденсовані, згущені до краю реальності нашого життя. А чудові знання світової літератури ріднять його з класиками нашої поезії Миколою Зеровим, Максимом Рильським, Євгеном Маланюком.

Тож уже перший вірш книжки має назву «Апеляція до великих», де згадуються і Платон та Архімед, і Чарльз Дікенс, і Максим Хікмет, і Андрій Тарковський, і...

Править бал зек, А мова – мре. Де ж він, Балзак Оноре? В хаті злий рев Чинять гейша і гой. Чи чує Лев Толстой?

А хіба не з життя почерпнута «Медитация-екскурс»?

Суїцидом Пауля Целана Ще захвиленя подосі Сена; Сам Париж, як світла порцеляна, Аж мигтить у наше Подесення. Кожна щира настанова дідова З вічності щодня приходить в гості. Фатум – геометрія, та Невклідова – Всі часи в один штурнула простір.

Є у книжці вірші-роздуми і про анекдотів Росією Крим («Що таке в сутності Крим? // Загада всепланетна... // Чи недозволений янгола дім?

Чи не сформована Етна?), і про покинуте село («На останній пошарпаній стрісі //Оксамитовий зріс мох...// Люди в засвіті подолася. // Не село, а зруйнований морг»), і про те, що нам найдуже болить («Все довкілля строкате //Од шпилів до підків //Україно! Струнка ти, // чом на спині лежиш?»).

Ці поезії про непрості сьогоденні реалії, а також пейзажна й інтимна лірика запам'ятовуються насамперед завдяки зримий, тонкій метафорі. Автор майже фотографічно бачить «Паруси перебілені хмар», «медзи, як вирвані планети», «польові фуґери», «Перони замерзлх озер,

Вокзали засніжених ширт», «зори-цигарки», свідчить, як «Місяць падає картою таро // На босу, що гра в підкидан», як «хмари з ароматом часниковим // Гукнули дощ на молодий часник», як «неначе листи од Малишка, // Кожна хмара тобі – рушничок». Доволі тут і несподіваних рим: «хвища – подумай ти це», «бузок – бізон», «яблуна – зюб ліня», «закарпаті – Закарпатті», «кони он-он – стадіон», «літаків – літа шків», «гербарій – прогробати».

У всі часи і у всіх народів багато мовлено про поклякнення поета. Додамо в цей щедрий гербарій і слова Анатолія Гризуна, поета справдешнього і, з ласки Божої, талановитого.

Прийде щось на зміну Інтернету. Понабриднуть казино й лото, – Та замни справжньому поету Не діждеться на землі нікто.

Володимир САПОН

ВІРШ НА ЗГАДКУ

Одні просто-таки рвуться вивити свою доблесть і виправку в армійських рядах, інші намагуються ухилитись. А пам'ятає слова з пісні?

Якщо калину не садив, То не ламай калину. Якщо ти в армії не був, То не кохай дівчину...

А хіба не з життя почерпнута «Медитация-екскурс»?

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Василя Помаза

А ми з тобою, Васю, в Балашисі, Що під Москвою, брали марш-кидок; І під злемаю, ти в наземних висях... Військова служба – точно крок у крок.

Що то військова служба...

Он які ультиватими були. Василь Помаза народився в Погорільцях Семенського району. З ранніх років його ідеалом став юний партизан із цього села, героєм минулої війни Вася Коробко.

Можливо, тому й вирішив Василь бути військовим, захисником рідної землі, тому і вступив у вище танкове училище, що і вступив у вище танкове училище, що і вступив у вище танкове училище, що і вступив у вище танкове училище.

ПИШЕМО СЕРЦЕМ

СИНІЧКА

У кінці залізничного перону, там, де звично зупиняється останній вагон, стояв старий цегляний стовп. Він добросовісно підтримував навіс і спостерігав за пероном. Стовп бачив багато зустрічей і розлук, поцілював та сліз, чув сміх і вигуки здивування. Він також радів, коли зустрічались закохани, і плавав, коли вони розлучались. Коли він плавав, то з-поміж його темно-червоних цеглин пробивалася прозора крапля води.

Розумні дорослі говорили, що це у старій кладці залишилася недобла заварена водогінна труба, але діти знали, що це слози.

Минали роки. Комусь раптом цей стовп не сподобався, і його завалили. А на цьому ж місці поставили новий – бетонний. Він був білим, струнким, міцним та красивим. Він був просто стовпом. Він не жив життям перону і не плавав. Він був просто стовпом.

Віталій БАЖАН

Сонячного червеного ранку я вийшов із нашої дв'ятиповерхівки і, вдихнувши вранішнього повітря, примружився від яскравого сонця. І раптом почув, як із асфальту, трохи осторонь дверей, щось коротко цірнінуло. Я повернувся й побачив синичку.

Маленьке жовтогруде створіння ледь розправило крильця і знову цірнінуло, поглядаючи на мене. Я нахилився і простягнув йому руку. Воно довірливо стрибнуло на мою долоню. Я хотів поглядити його, але воно стрибнуло ще вище по руці і, розправивши крильця, пурнуло.